

CULLARÓ

(p. 54) hi posa una forma *Cuellar*, suposada per aquest historiador.

CULLARÓ

Cala de Cullaró, Illa de Cullaró i Cap de la Guàrdia de Cullaró, a la costa Nord del Cap de Creus, terme de Cadaqués; oït *kuləró* allí i al Port de la Selva (xlv, 129.133.137).

DOC. ANT. «Entre la illa de Toló y la cala de Cullaró, prop de Cap de Creus» a. 1608 (J. Pujades, *Diet.* II, 66).

La forma de les «penyes gaudinianes» que hi descriu Josep Pla, i en particular la del gros penyal de Cullaró, que hi mostra la foto allí reproduïda (*Guia d. l. Costa Brava*, pp. 452 i 453), demostren que cal veure-hi una romanalla del cèltic CULARŌN o COLARON, que sobreviu en l'irl. ant. *cularán*, glossat «cucumber», i representat també en kymri i en bretó; així com en el *Cularone*, nom antic d'una part dels *Allobrogi* de Savoia, i ben documentat ja en fonts de l'Antiguitat (Holder, c. 1188).

Mot cèltic de soca-rel. Crec que deu venir de l'arrel ieur. KOLŌ-, a la qual Pokorny atribueix (*IEW*, 612) els grecs *κλώθω*, *Κλωθώ* i *κλώσχω* 'filar', i el ll. *colus* 'filosa' (de forma comparable al cogombre) i potser el gr. *κάλαθος* 'cove'. *Cullaró* fa joc amb el nucli de celtismes que registrem a vora la península del Cap de Creus: *Penit*, *Talabre-Tavallera*, el citat *Toló*, *Armenrodas* i el mateix *Roda* (Sant Pere de Roda). La *a* de la grafia *Callaró* de Pujades no és més que una confusió d'aquest erudit llunyà amb la inicial de *Cala*.

Cullassa, V. Covil

CULLERA

Ciutat vora la desembocadura del Xúquer i al peu del prominent turó del cap de Cullera.

PRON. MOD.: *kuléra*, oït moltes vegades a la ciutat mateixa, a València, a Sueca etc. (1933, 1935, 1962...). Gentilici: *Cullereencs* (MGades, *T. del Xè* III, 122); el més viu i vulgar és *cullerot*, humorístic, pròpiament 'llossa', si bé la gent de Cullera prefereixen *cullerà* (*AlcM*) i alguns han dit *cullerí* (1935); en efecte deuen venir d'homes d'allí els NLL Casa de *kulerót*, te. Gandia (xxxiii, 30.19), i Costera (de) *Cullerot*, te. Monòver (xxxvi, 923).

MENCIONS ANT. *Cristianes*. En el *Poema del Cid*: «--- fazien las trasnochadas / llegan a Cuiera - e llegan a Xátiva, aun mas ayusso, a Deina la casa / ---» (v. 1160), «--- ovo Peña Cadiella, / ma<1> les pesa en Xátiva - e dentro en Guiera, / ---» (v. 1165); «al rey Yúcef --- / metióse en Guiera, - un castiello palaciano / ---» (v. 1727).

Repetidament en la Crònica de Jaume I: «fo acort q faéssem cavalcada a *Algezira* [Alzira] e a *Cullera* --- e quan Nós fom a *Cullera*, albergam sus denant la

vila, entre Xúcar e l castell de *Cullera*, e laíns foren-se meses tots los sarraíns de les alcaries» (§ 192, Ag., p. 237); «--- qui podia haver un fenèvol --- de part del collet de sus, hauria ls hom --- A aquel loch hon solia haver dues torres, que és sobre l castell per la costa enjús --- e baxam-nos contra l castell ---» (pp. 238, 239); però dins el castell hi havia una massa formidable que resistiria poderosament a una host incomunicada amb la reraguarda: calgué ajornar-ho. A la fi: «--- nostra era València --- tan gran gent com de València exia --- homens e fembres 50 mília --- sí ls guiam e ls faem guiar tro sus a *Cuylera*» (§ 283, p. 320).

«Que ns acostàssem a *Cuylera* --- que l castell nos rendria ---» (p. 342); «--- dix l'alcayt a don Pelegrí --- que no podia anar --- e don P. envià ns una carta --- que açò havia feyt l'alcayt --- que apareylyava-se que, si l poguéssim combatre, que s deffenés ---; e quan haguem sopat pujam-nos-en en lo terrat [terraplè fortificat davant la muralla] del castell de *Cuylera* --- fe ren una alimara, --- e Nós entenem --- que ls combatien» (§ 312, p. 342) [assaltant per l'altre costat]; «dígats al alcayt que Nós som aquí --- e parlarem ab ell ---»; «al matí vench a Nós, e Nós dixem-li --- ben sabets vós la covinença --- con vos recebem per vasayll --- per què us manam --- que ns rendats lo castell --- e quan foren fetes les cartes --- faem pujar nostre penó --- ab hòmens armats en lo castell, e renden-lo ns en bé e en pau» (§ 315, p. 345).

a. 1171: *Culleriam* (MiretS., *BABL* II, 269); 1238: *Cullera* --- *Cuilera* (Huici, I, 280, 281); 1240: *Cuyllera* (Huici I, 308); 1240: acord de Jaume I amb els Hospitalers sobre el «castrum *Cuylleres*» (Arx. Cat. Val., perg. 1307); 1249: *Cullaria* (Huici I, 488); 1261: *Cuyllera* (id. II, 289); 1279: *Cullera* cit. junt amb *Azzenetä* (MtzFdo., *Cat. Val. ACA* II, n.º 626); 1315, 1327, 1414: *Cullera* (*CoDoACA* XII, 205; id. xxxix, 430; ed. Julià, *BRAE* VIII, 328). Id., al *Spill* de Jaume Roig (v. 7451).

En el *Rept.* moltes cites, amb les grafies *Cuyllera*, *Cuylera* i *Gulera* (Bof., pp. 393ss., 452ss.; en particular, del castell, 395, del raval, 395, 396, de la *bega* davant del raval, p. 393, i vora el Xúcar, p. 393). S'hi citen com alqueries de Cullera: *Alborç*, *Alcorcoix*, *Candién*, *Colaydin* [cf. art. *Colaita*], *Frágals*, *Fuexca*, *Junzana*, *Lombes*, *Nora*, *Saragozin*, *Vilella*, i fins *Zueca*.

En *AUTORS ARÀBICS* apareix amb grafies ben conciliables amb el nom català: Dozy, *Recherches*, 2a. ed., I, p. LXII; i Noguera (Val. 1788, p. 386). En concret llegim *glyyrat* en lletres aràbigues en l'Edrissí (S. XII, ed. 1866), pp. 192, 195, que cal vocalitzar forçosament *qulyáyra* altrament serien inexplicables els dos *yy*; en Iaquit (S. XIV) *glyyrat*, probablement = *quláyra* o *qoll*. (Alemany, *Geogr.*, p. 97). Seybold hi afegeix un altre testimoni no vist per Dozy (*Notices sur quelques mots arabes*, 1847-51, 214.22), grafiat *qlbyrat* en Casiri (*Bibl. Ar.-Hisp. Escripturalensis* II, 54b) en el qual proposa esmenar el *b* en *y*, lletres iguals fora dels punts (*Zs. d. Deutschen Morgenländischen Ges.* LXIII, 1909, 350), resultant així *qulyayra* com en l'Edrissí.